

Sammendrag:

Sikring av små barn i bil

Evaluering av et informasjons- og kontrollprosjekt i seks fylker

Prosjektet "Sikring av barn i bil" pågikk i perioden 2002 til 2004 og omfattet en utstrakt informasjons- og kontrollvirksomhet i seks østlandsfylker. Hensikten var å stimulere til en bedre sikring av små barn i bil. Prosjektet har klart lyktes på sine fokusområder. For alle barn fra 0-15 år er andelen usikrede redusert fra 10 til 5 prosent i perioden. Bruken av bakovervendte barnestoler har økt blant de yngste, og andelen små barn som plasseres foran en aktiv airbag er redusert. Andelen lovlig sikrede barn i aldersgruppen 0-5 år synes i 2004 å ligge nær opp mot måltallet på 85 prosent. Andelen ulovlig sikrede 0-3 åringer lå på rundt 10 prosent både i 2003 og 2004.

Prosjektet "Sikring av barn i bil" ble i 2001 initiert av blant andre Trygg Trafikk, og har nå pågått i seks fylker siden 2002. Prosjektet er et samarbeide mellom Trygg Trafikk, Politidirektora-tet, Finansnæringens hovedorganisasjon og Statens vegvesen. På lokalt plan har også Fylkeskommunen, Utryknings-politiet og Norges Automobilforbund deltatt.

Hovedformålet var å øke andelen små barn som sikres forsvarlig, dvs med sikringsutstyr som er riktig i forhold til barnets vekt og som er montert og festet i henhold til anvisningen. I tillegg til at barnet ikke plasseres i forsete foran en aktiv airbag. Dette betyr at det å være forsvarlig sikret i prosjektet går ut over å sikre barna i henhold til lov og forskrift. Bakgrunnen var at tidligere studier indikerte at selv om andelen sikrede barn er rimelig høy, er mange barn ikke sikret på riktig måte.

Regelverket er dessuten ikke detaljert nok i forhold til den kunnskap en etter hvert har om hvilken type sikring som er best. Viktige delmål i prosjektet var å øke kunnskapene om fordelene ved å bruke *bakovervendte barnestoler* så lenge som mulig samt faren ved å plassere små barn (under 140 cm) foran en *aktiv airbag*.

Kunnskap om hvordan små barn best bør sikres i bilen ble formidlet til småbarnsforeldre gjennom barnehagen og til helsepersonell ved helsestasjoner i seks av landets fylker. En brukte brosjyrer, video, kurs og muntlig informasjon. Prosjektet hadde god mediedekning.

For å analysere virkninger av prosjektet ble det utført spørreundersøkelser blant foreldre med barn i barnehage samt helsepersonale ved helsestasjoner. I tillegg ble det foretatt kontroller av hvordan barn avlevert til de aktuelle barnehagene faktisk var sikret.

Undersøkelsen ble foretatt i 2002, 2003 og 2004. I alt ble ca 4 000 spørre-skjemaer besvart og ca 11 000 kontroller foretatt. En registrerte til dels ulike data de enkelte år, noe som vanskeliggjør enkelte sammenlikninger over tid.

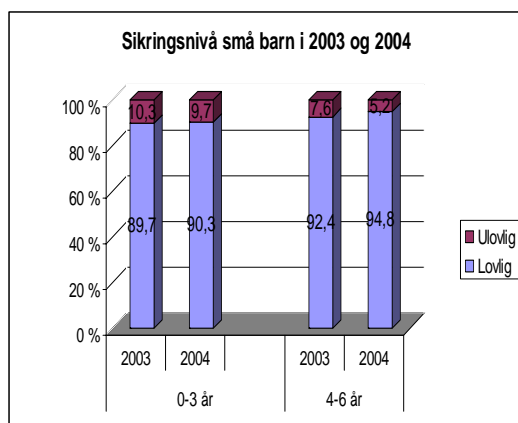
Prosjektets effektmål nesten nådd

Prosjektets konkrete effektmål var at 85 prosent av småbarna (0-5 år) i prøvefylkene skulle være forsvarlig sikret etter prosjektperioden.

Forsvarlig sikret er å være sikret i henhold til gjeldende regelverk, men i tillegg har prosjektet definert det å plassere barn i forsete foran aktiv airbag, å montere setet feil, eller å legge beltene feil (bak barnets rygg eller under armen) som feilsikring og uforsvarlig.

For barn 4 år og eldre vil ulovlig sikret i stor grad tilsvare usikret. Når det gjelder aldersgruppen under 4 år, omfatter ulovlig sikrede barn både usikrede barn og barn som kun er sikret med bilens ordinære trepunktseier. I tillegg kommer de som sitter i ikke godkjente barnestoler og lignende. Disse er ikke inkludert i tallene i figur S.1.

Med dette som utgangspunkt var det rundt 90 prosent av 0-3 åringene og rundt 95 prosent av 4-6 åringene lovlig sikret i 2004. Ut i fra prosjektets definisjon av forsvarlig sikret var rundt 82 prosent av 0-5 åringene forsvarlig sikret, mot 85 som var målet.

Kilde: TØI rapport 732/2004

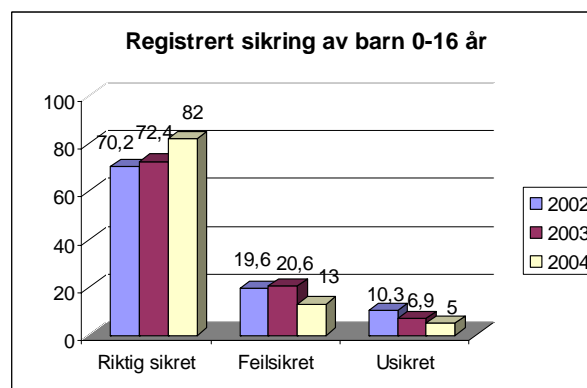
Figur S.1: Andelen lovlig og ulovlig sikrede barn (ut fra registrert sikringsmåte) i 2003 og 2004. Barn i alderen 0-3 år og 4-6 år. I prosent. N 2003 = 3892, N 2004 = 2947

Andelen usikrede barn (0-3 år) er lav både for de barn som ble registrert i prosjekt og på landsbasis. Kun 3,3 prosent i 2004 undersøkelsen var helt usikret. I tillegg var ytterligere 6,4 prosent kun sikret med bilens ordinære bilbelter, se figur S.3. Dette betyr at rundt 10 prosent av barna i aldersgruppen 0-3 år var sikret på en måte som ikke tilfredsstillende gjeldende regelverk. Denne andelen var den samme både i 2003 og 2004.

Vanlige "feil" i forbindelse med sikring av små barn var:

- Plassering av små barn i forsete uten at airbagen er utkoblet. Dette er ikke ulovlig, men ble registrert som feilsikring i prosjektet fordi det innebærer stor risiko for alvorlig skade på barnet.
- Feil plassering av trepunktseleens skulderdel (bak ryggen, under armene eller over halsen)
- Bruk av sikringsutstyr som ikke er tilpasset barnets alder

Når det gjelder utviklingen i hele perioden, har vi ikke kontrolldata fordelt på ulike aldersgrupper for 2002. Men når vi ser på hele utvalget (0-15 år), finner vi at andelen usikrede er redusert fra 10 prosent (2002) til 5 prosent (2004), se figur S.2.

Kilde: TØI rapport 732/2004

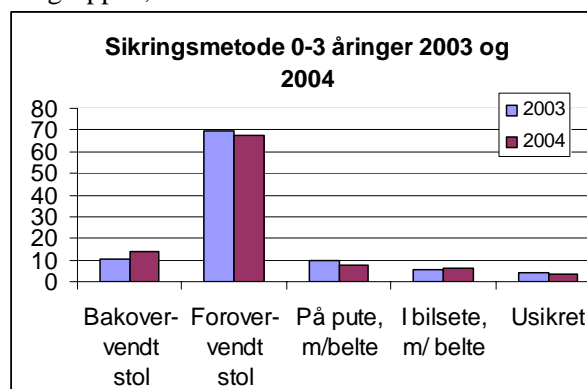
Figur S.2: Andel usikrede og feilsikrede og riktig sikrede barn i 2002, 2003 og 2004 undersøkelsene. Totaltall for barn fra 0-15 år. I prosent. N=10 926

Anbefalingene har gitt resultater

Andelen barn i aldersgruppen 0-3 år som ble plassert i bakovervendt barne-stol økte fra 10 prosent i 2003 til 14 prosent i 2004, se figur S.3. For barn fra 4-6 år finner vi ikke samme tendens.

I 2004 var 39 prosent av 0-1 åringene og 17 prosent av 2 åringene sikret i bakovervendte barnestoler.

Prosjektet har således lyktes med å øke bruken av bakovervendte barnestoler i den primære målgruppen, de minste barna.

Kilde: TØI rapport 732/2004

Figur S.3: Sikringsmetode for 0-3 åringene brukt i 2003 og 2004. I prosent. N= 2525

Det er fortsatt et stort potensial for forbedring på dette feltet. Forovervendte barnestoler er fortsatt klart den vanligste måten å sikre små barn på. Prosjektet skulle også redusere plassering foran aktiv airbag for barn under 140 cm. Barnas lengde ble ikke målt. For alle registrerte barn i alderen 0-15 år ble andelen barn plassert foran en aktiv airbag redusert fra 5 prosent i 2002 til 3 prosent i 2004.

Dette henger sammen med at flere barn nå plasseres i baksetet. Om en kun ser på forsete-passasjerene var rundt 20 prosent av barna under 10 år i 2004 plassert foran en aktiv airbag.

De foresattes kunnskap er god

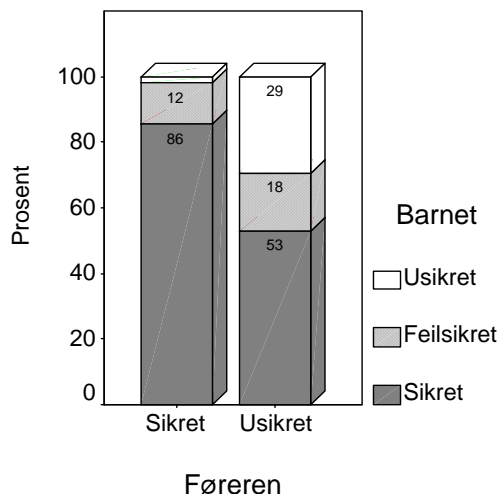
Prosjektet har satsset på å øke de foresattes kunnskap. Datagrunnlaget gjør det ikke mulig å spore utviklingen over tid, i og med at det ikke nødvendigvis er de samme foreldrene som deltar i undersøkelsen i alle de tre årene.

Det vi kan si, er at kunnskapen om regler og hvilke sikringsmåter som er best, er rimelig god. Godt over tre fjerdedeler av de spurte i 2004 visste f. eks. at lovens krav er basert på barnets vekt, at bilbeltet skal festes langt nede på hoften og at det er best for de minste å sitte i et bakovervendt sete.

Som kontrollene viser er det ikke alltid kunnskap blir fulgt opp i praksis. Rundt 80 prosent av foreldrene oppgir i spørreundersøkelsen at det er sikrest å plassere de minste barna i bakovervendte barnestoler. Likevel var kun 14 prosent av de kontrollerte barna (3 år og under) plassert på denne måten.

Foresatte som selv er sikret, sikrer barna bedre

De foreldre som selv ikke bruker bilbelte, lar i større grad enn andre være å sikre sine barn, se figur S.4.

Kilde: TØI rapport 732/2004

Figur S.4: Andel usikrede, feilsikrede eller sikrede barn sett i forhold til om føreren var sikret eller ikke. Barn 0-15 år, i 2004. I prosent. N= 3125

Fortsatt stort forbedringspotensial

Prosjektet har hatt en positiv effekt ved at færre barn nå er usikret. I tillegg blir flere barn (3 år og under) plassert i bakovervendte seter og færre barn plasseres foran en aktiv airbag.

Selv om de fleste barna (93 prosent) nå er sikret i henhold til regelverket, er det fortsatt 13 prosent som sikres feil, og mange som ikke sikres på den måte som klarest reduserer skaderisikoen. Det er derfor viktig at arbeidet for bedre sikring av barn i bil fortsetter. Nye foreldre og økt kunnskap på området gjør også at det alltid vil være behov for informasjonsspredning.

Kontroll av hvordan de yngste barna sikres som passasjerer i bil kombinert med informasjon til foresatte synes å være et godt grep for å fremme bedre sikringsmetoder. Informasjonen må også spres via både arenaer der en treffer småbarnsforeldre og i media.

Skal tilsvarende undersøkelser om hvordan barn sikres utføres ved en senere anledning, bør det på forhånd utformes en bedre/mer detaljert sjekkliste/guide for hva som skal betegnes som feilsikring og hva som ikke skal det. Det er også viktig å bruke samme metode og å registrere eksakt samme data for hvert år undersøkelsen gjennomføres.

